

УДК 332

Білик О. С., аспірант Бердянського державного педагогічного університету, м. Бердянськ

ВПЛИВ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА ПРОЦЕСИ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЮ ВИРОБНИЦТВА

Білик О. С. Вплив міжнародної інтеграції України на процеси охорони довкілля та екологізацію виробництва. Зроблено аналіз двосторонніх угод України та інших держав по охороні довкілля. Розглянуто багатосторонні угоди України в цьому напрямку. Висунуті пропозиції щодо покращення цих процесів.

Билык Е. С. Влияние международной интеграции Украины на процессы охраны окружающей среды и экологизацию производства. Сделан анализ двухсторонних соглашений Украины и других государств по охране окружающей среды. Рассмотрены многосторонние соглашения Украины в этом направлении. Выдвинуты предложения относительно улучшения этих процессов.

Bilyk E. The Influence of International Integration of Ukraine to the Processes of Environmental Protection and Greening of Production. The article attempts an analysis of bilateral agreements of Ukraine and other states on the protection of the environment, considers multilateral agreements of Ukraine in this direction, puts forward suggestions for improving these processes.

Постановка проблеми. Охорона довкілля є одним із ключових секторів міжнародної інтеграції в ХХІ ст. Найбільше це стосується європейського континенту. Водночас, незважаючи на активну інтеграційну риторичку, Україна майже не приділяє уваги інтеграційним зусиллям в екологічній сфері. Так, довкілля не входить до пріоритетних секторів співпраці з ЄС, хоча процес приєднання до нього країн ЦСЄ засвідчив важливість саме екологічного сектору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При написанні статті, автором були використані звітні та аналітичні матеріали Державного комітету статистики України, матеріали Національної екологічної стратегії та ін.

Мета статті - зробити аналіз впливу міжнародної інтеграції України на процеси охорони довкілля та екологізацію виробництва.

Викладення основного матеріалу. Питання охорони навколишнього природного середовища як чутливого чинника світової політики та економіки обговорюють десятиліттями. Нині можна констатувати, що «екологічне» питання стало важливим у боротьбі за конкурентоспроможність, а екологічні стандарти відіграють не останню роль під час торговельних переговорів.

Унаслідок діяльності людини, особливо за останнє століття, ресурсний потенціал нашої планети зменшився, що в свою чергу загострило питання збереження та відтворення природних ресурсів з метою забезпечення сталого розвитку. Це спонукає до пошуку нових шляхів розвитку держав і перегляду системи відносин між людиною та природою.

У світі поширюється думка щодо досягнення нового якісного економічного зростання. Європейські політики бачать майбутнє у «соціально та екологічно орієнтованій ринковій економіці», де головну роль відігравала б «моральна відповідальність за прийдешні покоління».

Вирішення екологічних проблем потребує від країн активної співпраці як на двосторонніх, так і на багатосторонніх основах. Тільки за допомогою переговорів і знаходження спільних рішень можна подолати негативні наслідки та запобігти їм у майбутньому. Саме тому роль екологічної дипломатії набуває важливості та значущості тепер, коли людство усвідомило, що навколишнє природне середовище не має кордонів і тільки спільними діями ми можемо навести «екологічний» лад у спільному домі – планеті Земля. Дипломати усіх країн повинні усвідомити, що вирішення екологічних проблем чи запобігання їм так само важливо, як підтримання миру у світі.

Становлення України як незалежної демократичної держави відбувається в період кардинальних політичних і економічних зрушень в українському суспільстві та історичних змін у системі міжнародних відносин.

З огляду на своє геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал, Україна може і повинна стати впливовою світовою державою, здатною відігравати значну роль у забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі.

Неодмінною умовою успішної реалізації Україною своїх можливостей є її активне і повномасштабне входження до світового співтовариства.

Серед найголовніших завдань зовнішньої політики України визначено поширення у світі образу України як надійного і передбачуваного партнера.

Україна розбудовує свої двосторонні та багатосторонні відносини на засадах принципів добровільності, взаємоповаги, рівноправності, взаємовигоди, невтручання у внутрішні справи інших країн [1].

Україна беззастережно додержує принцип сумлінного виконання всіх своїх міжнародних зобов'язань і вважає належним чином ратифіковані договори частиною свого внутрішнього права.

Однією з головних пріоритетних функцій зовнішньої політики України відповідно до її найважливіших загальнонаціональних інтересів і завдань є участь у вирішенні глобальних проблем сучасності, серед яких і охорона навколишнього природного середовища.

Розв'язання екологічних проблем неможливе без широкого та активного міжнародного співробітництва. Це зумовлено: 1) глобальним характером екологічних проблем; 2) транскордонним характером забруднень; 3) міжнародними зобов'язаннями України щодо охорони довкілля; 4) вигодами від міжнародного обміну досвідом і технологіями, можливостями залучення іноземних інвестицій.

Міжнародна діяльність України у сфері охорони навколишнього природного середовища здійснюється в рамках підписаних конвенцій, протоколів і двосторонніх угод й спрямовується як на розв'язання спільних екологічних проблем, так і на формування позитивного іміджу нашої держави.

Україна є стороною близько 50 двосторонніх угод. Хоча більшість з цих угод має рамковий характер, їх слід вважати належним підґрунтям для подальшого поглиблення співпраці, оскільки вони дають можливість визначити шляхи взаємодії з тієї чи іншої проблематики.

На сьогоднішній день Україна підписала двосторонні угоди із такими країнами, як США, Канада, Німеччина, Королівство Нідерланди, Королівство Данія, Російська Федерація, Республіка Білорусь, Грузія, Республіка Молдова, Польща, Турецька Республіка, Угорська Республіка, Південно-Африканська Республіка тощо.

Двосторонніми угодами передбачені такі основні напрями співробітництва:

- 1) вжиття узгоджених заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу глобальних змін природного середовища і клімату на економіку і людину;
- 2) взаємне оперативне інформування про загрозу значного транскордонного забруднення території однієї зі сторін і прогнози його розповсюдження;
- 3) організація екологічної освіти і виховання населення;

- 4) інформаційний обмін у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- 5) гармонізація екологічного законодавства, нормативно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища та природокористування;
- 6) удосконалення економічного механізму управління якістю довкілля та природокористування [1].

Двостороннє співробітництво в екологічній галузі сприяє реалізації державної екологічної політики на міжнародному рівні і створює сприятливу атмосферу взаємовідносин із сусідніми і віддаленими країнами щодо реалізації завдань, які впливають у зв'язку із загостренням глобальних екологічних проблем, і в контексті розвитку регіональних процесів та можливого транскордонного впливу негативних явищ природного й техногенного походження.

Особливу цінність мають двосторонні відносини щодо вивчення досвіду вирішення певних екологічних питань і принципів побудови державної екологічної політики. Слід відзначити, що пріоритети у сфері двостороннього співробітництва дещо змінювалися за минуле десятиріччя і з цієї точки зору можна виділити три періоди розвитку взаємовідносин з країнами світу.

У період з 1991 по 1995 р. найактивніше розвивався процес створення договірно-правових засад співробітництва за допомогою підписання Угод, Меморандумів, Протоколів, що заклали основні принципи, визначили напрями та форми стосунків на державному або відомчому рівнях в природоохоронній галузі.

У 1996–1998-х рр. тривав процес розбудови взаємовідносин, який полягав у розробленні спільних планів дій, проведенні засідань комітетів, робочих груп та інших керівних і координуючих органів, створених для виконання підписаних договорів.

У 1999–2004 рр. двосторонні стосунки налагоджували переважно з країнами - донорами; з усіма іншими країнами-партнерами – найчастіше за обставинами та в рамках міжнародних конвенцій глобального або регіонального рівнів.

Негативним чинником розвитку двостороннього співробітництва є часті зміни у керівництві природоохоронного міністерства. Загальної стратегії розбудови двосторонніх відносин немає, тому іноді доводиться терміново розробляти міждержавну угоду з країною відвідання, не прораховуючи можливість здійснення контактів взагалі і ступеня дійсної зацікавленості сторін у співробітництві.

Для вирішення актуальних питань сьогодення, а також з метою інтеграції України до світового співтовариства для розв'язання глобальних екологічних проблем наша держава активно співпрацює з міжнародними організаціями в сфері охорони навколишнього природного середовища. Діяльність у рамках багатосторонніх угод дає змогу брати активну участь у міжнародному переговорному процесі, залучати фінансову допомогу для вирішення нагальних внутрішніх екологічних проблем [2].

Багатосторонні міжнародні угоди (конвенції, протоколи та угоди до них) є єдиним реальним шляхом запобігання та вирішення екологічних проблем, які постали перед людством унаслідок невваженої політики господарювання та використання природних ресурсів, з ігноруванням їх відновлення для прийдешніх поколінь. Аналіз виконання цих угод сприятиме досягненню цілей і завдань, зазначених у документах конференції в Ріо-де-Жанейро. Це дасть змогу виявити слабкі місця та об'єднати зусилля для комплексного вирішення гострих екологічних проблем. Конференція в Йоганнесбурзі має змусити людство замислитися, чи ми робимо те, що потрібно для досягнення цілей Ріо-де-Жанейрської конференції, чи наші дії є ефективними, поставити нові завдання, враховуючи ті зміни, що сталися відтоді.

Через транснаціональний, а іноді й глобальний характер екологічних проблем їхнє вирішення потребує співпраці багатьох країн. Екологічні проблеми вже перестали бути суто внутрішньою справою тієї чи іншої країни. Наприклад, досягнення мети Рамкової Конвенції ООН з питань зміни клімату потребує зусиль всієї світової спільноти. Причому,

кожна країна має діяти не відокремлено, а разом з іншими для узгодження та досягнення найкращих показників зменшення викидів парникових газів [2].

Основними напрямками багатостороннього співробітництва є: 1) охорона біологічного різноманіття; 2) охорона транскордонних водотоків і міжнародних озер; 3) зміна клімату; 4) охорона озонового шару; 5) охорона атмосферного повітря; 6) поводження з відходами; 7) оцінка впливу на довкілля [3].

На сьогодні гостро стоїть питання фінансових внесків України до Секретаріатів Конвенцій. Внески за міжнародними угодами в рамках ООН сплачує Міністерство закордонних справ України. За іншими документами, їх сплачує Міністерство екології та природних ресурсів України. Для цього у Державному бюджеті України передбачають кошти на виплату поточних внесків і погашення заборгованості, але, на жаль, не в повному обсязі. Керівники Секретаріатів з розумінням ставляться до ситуації в нашій державі і дозволяють робити відстрочку по виплатах. Проте такий процес може спричинити ситуацію, коли буде порушено питання про позбавлення України статусу сторонни тієї чи іншої конвенції (протоколу, угоди), що у свою чергу погіршить міжнародний імідж нашої держави, а також призведе до небажаних наслідків як у політичному, так і в економічному контекстах.

В економічному плані вихід або виключення України з тієї чи іншої конвенції (угоди, протоколу) коштуватиме більше, ніж регулярна сплата внесків. Міжнародного прецеденту виходу країни з тієї чи іншої конвенції (протоколу, угоди) до цього часу не було. Це може спричинити негативний міжнародний резонанс. Нині не існує практики виключення країни із членства в тій чи іншій природоохоронній конвенції через несплату внесків. Не менш важливими є моральні збитки через постійне нагадування на форумах та у листах про заборгованість України по тій чи іншій природоохоронній конвенції [3].

Висновки. Розглянувши вплив міжнародної інтеграції України на екологізацію довкілля та виробництва, доцільно висунути наступні пропозиції щодо покращення участі нашої держави в цьому процесі. Для цього необхідно: створити базу даних щодо міжнародних угод у сфері охорони навколишнього природного середовища, стороною яких є Україна; активізувати співробітництво із дипломатичними представництвами України за кордоном з метою залучення їх до міжнародного переговорного процесу за тією чи іншою угодою; шукати і залучати іноземних інвесторів до підготовки та реалізації спільних проєктів у сфері охорони навколишнього природного середовища з питань, які мають пріоритетне значення для України; інформувати громадськість щодо пріоритетів зовнішньої політики в сфері екології, ефективності виконання досягнутих домовленостей, пріоритетів зовнішньої політики в цій галузі; підсилити роль природоохоронних неурядових організацій у процесі виконання домовленостей.

Список використаних джерел:

1. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку // Інтернет-ресурс: [Режим доступу] http://www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf
2. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» // Інтернет-ресурс: [Режим доступу] <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2818-17>
3. Дані державного комітету статистики України // Інтернет-ресурс: [Режим доступу] <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Ключові слова: екологія, двосторонні угоди, багатосторонні угоди, конференція в Ріо-де-Жанейро.

Ключевые слова: экология, двухсторонние соглашения, многосторонние соглашения, конференция в Рио-де-Жанейро

Key words: ecology, bilateral agreements, multilateral agreements, conference in Rio de Janeiro